

หลักการห้ามลงโทษในคดีอาญาซ้ำสอง “Double Jeopardy” :
จุดเริ่มต้นของความคุ้มครองในทางทฤษฎี ปัญหาและความเกี่ยวข้องกับหลัก
“The fruit of the poisonous tree ”

เมษายน 2568

กนกศักดิ์ พ่วงลาภ¹

1. บทนำ

หลักการหนึ่งที่มีคุณค่ามากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ ข้อความคิดเกี่ยวกับการห้ามลงโทษซ้ำสอง หรือ Double Jeopardy หลักนี้ กล่าวว่า ห้ามกระทำให้เกิดความทุกข์ทรมานซ้ำสองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะมากหรือน้อย ล้วนแต่ทำให้เกิดความทุกข์ อย่างน้อยที่สุด คือ เสียเวลา เสียโอกาส เสียค่าใช้จ่ายในการสู้คดี หรือเพื่อการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อปกป้องสิทธิที่หนักขึ้นมา คืออาจสูญเสียเสรีภาพ อาจต้องกังวลใจ สุขภาพจิตทรุดโทรม ส่งผลกระทบต่อครอบครัว หน้าที่การงาน ฯลฯ ดังนั้น จึงเกิดหลักว่าห้ามมิให้มีการกระทำให้บุคคลเกิดความทุกข์ทรมานในคดีอาญาซ้ำสอง ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่สากลที่ขบคิดกันมานาน ไม่เว้นแม้แต่ในวงการกฎหมายของประเทศไทย ดังนั้น จึงมีหลักกฎหมายที่ห้ามฟ้องซ้ำ ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ดังที่ทราบกันอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม นำคิดพิจารณาว่าไม่ควรหยุดอยู่แค่นั้น ผู้เขียนเห็นว่า Double Jeopardy ไม่ควรจำกัดอยู่ในกรอบช่วงกระบวนการแคบ ๆ เช่น การฟ้องซ้ำหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ เพราะความจริงบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาเริ่มทุกข์ทรมานตั้งแต่ถูกจับกุมหรือถูกตั้งข้อหา อันเป็นช่วงกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อนการฟ้อง และจัดการกับความผิดพลาดนั้นควรจะเป็นอย่างไร เป็นต้นว่า ฟ้องฐานนั้นไม่ได้อีกต่อไป หรือแม้แต่ฟ้องฐานที่ใกล้เคียงกันก็ไม่ได้ด้วย หรือห้ามอ้างเป็นพยานหลักฐาน หรือดำเนินการในกระบวนการงานซ้ำแบบเดียวกันไม่ได้อีก หรือแค่เพียงได้รับการเยียวยาความเสียหาย ควรจะเป็นอย่างไรที่จะเหมาะสม และมีทฤษฎีอื่นใดจะนำมาใช้ประกอบอีกได้บ้างหรือไม่ เป็นปัญหาที่ควรคิดหาคำตอบอย่างยิ่ง

¹ น.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขากฎหมายมหาชน, นบท., อัยการผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายพัฒนากฎหมาย 2 สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด

2. แนวคิดที่เคยปรากฏในกฎหมายต่างประเทศและอนุสัญญา

ในสหรัฐอเมริกา และในกลุ่มประเทศในระบบที่ใช้ลูกขุนนั้น ศาลเคยวางแนวคำวินิจฉัยไว้ว่า จุดเริ่มของโอกาสที่จะเกิด Double Jeopardy เกิดขึ้น เมื่อลูกขุนสาบานตนในศาลหรือเมื่อพยานคนแรก เข้าเบิกความ หรือเมื่อศาลรับคำฟ้องของโจทก์นับแต่นั้นหากคดียุติลงด้วยเหตุใด ๆ เช่น โจทก์ไม่สามารถ นำพยานมาสืบได้เพราะพยานหายตัวไปจากที่นั้นโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือเหตุจำเป็นอื่น ๆ ที่ทำให้ คดีระงับไป กรณีดังกล่าวแม้ยังไม่ได้มีคำพิพากษาเพราะจำหน่ายคดีด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง หรือศาล มีคำพิพากษาคดีนั้นเสร็จเด็ดขาดแล้ว จะนำคดีนั้นมาฟ้องใหม่ไม่ได้อีก เพราะต้องห้ามด้วยหลักกฎหมาย Double Jeopardy และนับแต่นั้นศาลได้เดินตามแนวนี้นมาโดยตลอด และในแนวที่มั่นคงที่สุด ณ ปัจจุบัน วางแนวว่าจุดเริ่มต้นของโอกาสที่จะเกิด Double Jeopardy เริ่มนับตั้งแต่ลูกขุนสาบานตน หรือเมื่อเริ่มสืบพยานปากแรก แต่ในสถานการณ์ที่มีการขบคิดกันอย่างหนักในเรื่องจุดเริ่มต้นของ Double Jeopardy ในสหรัฐอเมริกานี้ ไม่ปรากฏว่าในประเทศไทย มีการถกเถียงกันในประเด็นนี้ แต่มีการสู้คดีในแนวทางข้ออ้าง Double Jeopardy บ้าง แต่ไม่มากนัก

ในคดีที่กระบวนพิจารณามีการใช้คณะลูกขุน เมื่อมีการสาบานตัวของคณะลูกขุนแล้ว ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความคุ้มครองของหลัก Double Jeopardy เมื่อมาถึงจุดนี้แล้วหากคดีจบลงด้วยเหตุใดก็ตาม จะมาฟ้องใหม่ไม่ได้ ยกเว้น เกิดเหตุการณ์บางอย่าง เช่น คณะลูกขุนไม่สามารถลงเสียงเป็นเอกฉันท์ได้ ก็ยังไม่ถือว่าจำเลย “เข้าสู่สภาวะทุกข์ทรมาน” ข้อยกเว้นอย่างนี้ ทำให้เริ่มคดีใหม่อีกครั้งได้ (และอาจจะมี ข้อยกเว้นอื่น ๆ ดังจะกล่าวต่อไป)

ในประเทศไทยไม่มีระบบลูกขุน ดังนั้น จุดที่พิจารณาที่เป็นที่ยอมรับกันส่วนใหญ่ นั้น Double Jeopardy น่าจะเริ่มนับตั้งแต่สืบพยานปากแรก โดยอนุโลมตามแนวทางสากลที่ยอมรับในปัจจุบัน หากมีการสืบพยานไปปากแรกแล้วไม่ว่าจะมีเหตุใดให้การพิจารณาคดีหยุดลง ตามทฤษฎีแล้วจะไม่สามารถ ฟ้องใหม่ได้ในความผิดฐานเดียวกัน

โดยรวมแล้ว หลักการห้ามการกระทำในคดีอาญาที่เป็นอาชญากรรมซ้ำซ้อนนั้น มิใช่แค่ การห้ามการฟ้องในความผิดฐานเดียวกันซ้ำอีกเท่านั้น แต่รวมถึงการห้ามฟ้องในความผิดที่คล้ายกัน หรือใกล้เคียงกันในการกระทำอันเดียวกันนั้นด้วย เช่น การนำอาวุธเข้าไปทำร้ายบุคคลในบ้าน ของผู้อื่นในเวลากลางคืน หากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานบุกรุกในเวลากลางคืน และทำร้ายร่างกายผู้อื่นไปแล้ว เวลาต่อมาหลังจากนั้น ตรวจพบได้ว่ายังตกหล่นฐานพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้านทางสาธารณะอีกฐานหนึ่งที่ยังไม่ได้ฟ้อง ก็จะมาฟ้องฐานพาอาวุธหลังจากการฟ้องไปครั้งแรกแล้ว ไม่ได้อีก ปัญหาความผิดพลาดที่ไม่ได้ฟ้องความผิดบางฐานอาจเกิดขึ้นได้ทำนองนี้ ตามที่ยกตัวอย่างนี้

บทความทางกฎหมาย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น 3 เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

เป็นเพียงสมมติในความคิดตามที่คิดตามได้ง่าย แต่ในความเป็นจริงในคดีอาญาทั่วไปโอกาสฟ้องไม่ครบฐานความผิดอาจมีได้ในฐานความผิดที่ซับซ้อนกว่านี้หลายเท่า

อีกกรณีหนึ่ง หากได้ฟ้องครั้งแรกเป็นความผิดฐานบุกรุกในเวลากลางคืนและทำร้ายร่างกายไปแล้ว จนมีการสืบพยานไปปากแรกแล้ว ต่อมา เกิดพบหลักฐานว่าในการบุกรุกครั้งนั้น เป็นการบุกรุกโดยการทำอันตรายสิ่งกีดกัน หรือบุกรุกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือมีเหตุฉกรรจ์อย่างอื่นที่เพิ่งพบหลักฐานอย่างนี้ โดยทฤษฎีแล้ว เมื่อได้สืบพยานปากแรกไปแล้วก็ไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องโดยเพิ่มฐานความผิดที่ใกล้เคียงได้อีก แม้อคดีนั้นยังไม่เสร็จ ยังอยู่ในระหว่างพิจารณาก็ตาม ดังนี้ เป็นหลักการที่ยึดถือในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศไทยก็รับมาใช้ด้วยแม้มิได้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร

หลักการนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ในการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 และปรากฏในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) มาตรา 14 ข้อ 7² และยังมีปรากฏหลักการนี้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Convention on Human Rights - ECHR) พิธีสารหมายเลข 7 มาตรา 4 จะมีก็แต่ข้อแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่โดยรวมหลักการเป็นอันเดียวกัน

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศาลในสหรัฐอเมริกา จะมีคำพิพากษาที่น่าสนใจหลายเรื่อง มีคำพิพากษาเรื่องหนึ่ง ศาลเคยมีคำวินิจฉัยว่า หลัก Double Jeopardy ใช้กับการต้องห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำสองหรือการถูกลงโทษซ้ำสอง กับกรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด เมื่อมีการดำเนินคดีในตอนเป็นเยาวชนในฐานะเยาวชนแล้ว จะดำเนินคดีในความผิดอันเดียวกันในภายหลังในฐานะเป็นผู้ใหญ่อีกไม่ได้ โดยให้เหตุผลว่า เพราะศาลเยาวชนมีอำนาจเลือกตั้งแต่แรกแล้วว่า จะดำเนินคดีในฐานะเยาวชนหรือผู้ใหญ่ หากศาลเยาวชนดำเนินคดีแล้ว ในฐานะเยาวชน ศาลชั้นต้นอื่นจะดำเนินคดีบุคคลนั้นในฐานะผู้ใหญ่อีกไม่ได้ (คดี *Breed v. Jones*, 421 US 519 (1975))

อย่างไรก็ตามมีแง่มุมที่น่าพิจารณาอยู่ประการหนึ่งว่า ศาลฎีกาในสหรัฐอเมริกาเคยมีคำวินิจฉัยว่าการริบทรัพย์ทางแพ่งเพื่อการเยียวยาแก้ไขนั้นไม่ถือเป็นการลงโทษซ้ำสองตามนัยของ Double Jeopardy (*United States v. Ursery*, 518 US 267 (1996))

ดูเหมือนว่าหลัก Double Jeopardy นี้จะถูกบังคับใช้อย่างจริงจังและเด็ดขาดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เพราะเหตุว่าเป็นระบบกฎหมายที่เกิดจากจารีตประเพณี ในอดีตการตั้งข้อหาคงไม่ได้มีความชัดเจนเท่ากับระบบประมวลกฎหมาย ในครั้งหนึ่งมีแม้กระทั่งการดำเนินคดีโดยเริ่มต้นคดีจากการขอออกหมาย writ เช่น writ of habeas corpus ในระบบกฎหมายอังกฤษ หลักนี้จึงมีขึ้นเพื่อแก้ไขให้เกิดความยุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากรากฐานของระบบกฎหมาย Common Law

---

² Article 14 ข้อ 7 กำหนดไว้ว่า No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country.

บทความทางกฎหมาย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น 3 เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

มีกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ดูเหมือนกระจัดกระจายและซับซ้อนมากกว่าระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันหลัก Double Jeopardy เป็นที่ยอมรับในวงกว้างทุกระบบกฎหมาย และกลายเป็นข้อผูกพันตามอนุสัญญา ดังกล่าวข้างต้นแล้ว

3. ข้อยกเว้นของหลักการห้ามกระทำโทษบุคคลทุกขัทรมาณซ้ำสองในคดีอาญา

ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Convention on Human Rights - ECHR) พิธีสารหมายเลข 7 มาตรา 4 ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่า ในกรณีที่เพิ่งพบพยานหลักฐานใหม่ หรือหากปรากฏว่ามีข้อบกพร่องอย่างสำคัญในกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอันส่งผลต่อคดี ก็สามารถที่จะนำคดีมาพิจารณาดำเนินคดีใหม่อีกครั้งได้ อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาเป็นกฎหมายระหว่างประเทศมีฐานะเป็นเสมือนสัญญาระหว่างรัฐ ผูกพันระหว่างรัฐภาคี แต่มิได้สัมผัสกับประชาชนของแต่ละรัฐโดยตรง ดังนั้น รัฐภาคีต่าง ๆ จึงมีหน้าที่ต้องไปอนุวัติกฎหมายภายในประเทศให้เป็นไปตามข้อกำหนดของหลักการในอนุสัญญาดังกล่าว

4. ปัญหาบางประการในทางปฏิบัติ

เมื่อจุดตัดเริ่มแรกของหลักการห้ามทรมานซ้ำสอง (Double Jeopardy) มีจุดเริ่ม ตั้งแต่การสืบพยานปากแรกเป็นต้นไป แล้วกระบวนการทางคดีอาญาก่อนหน้านั้นมิได้มีสิ่งใดทำให้คนทุกขัทรมาณ หรือ? เป็นต้นว่า การเรียกมาสอบปากคำซ้ำแล้วซ้ำอีก การแจ้งข้อกล่าวหาครั้งหนึ่งแล้วและต่อมาถูกเรียกมาแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติม และค่อย ๆ เพิ่มฐานความผิดอื่น ๆ อีกซ้ำ ๆ นักนิติศาสตร์จะแยกการกระทำที่ผิดพลาดเพราะความยากในทางคดี หรือเจตนาถกเถียง ออกจากกันได้อย่างไร ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ต่างจากการทรมานซ้ำสอง เพียงแต่เกิดก่อนจุดตัดในทางทฤษฎี คือ การสืบพยานปากแรก แล้วผลคือไม่ต้องห้ามตามหลัก Double Jeopardy แต่จะเยียวยาผู้ได้รับผลของการกระทำที่ผิดพลาดหรือผู้ได้รับความทรมานซ้ำสองก่อนการสืบพยานปากแรกอย่างไร

ความผิดพลาดในกระบวนการสอบสวน การทำสำนวน และกระบวนการต่าง ๆ ก่อนการฟ้องคดี และการสืบพยานปากแรกนั้น อาจมีมากกว่าที่คนทั่วไปคิด เพราะบางคดีนั้นมีการสอบสวนที่ยาวนาน มีการสอบสวนเพิ่มเติมหลายครั้ง ใช้นานกว่าจะฟ้องคดี ความทรมานซ้ำสอง อาจเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี แต่ในทางทฤษฎีไม่นับว่าอยู่ในกฎต้องห้ามของ Double Jeopardy เพราะยังไม่เลยเวลาที่เป็จุดตัดของทฤษฎี คือ ยังไม่ถึงเวลาที่จะสืบพยานปากแรก เป็นที่น่าพิจารณาว่า หากเกิดความทรมานในระหว่างสอบสวน ผู้ได้รับความทรมานควรจะได้รับเยียวยาอย่างไร

บทความทางกฎหมาย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น 3 เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

ตามกฎหมายไทย หลักเรื่องนี้ได้มีบัญญัติไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)³ คือ การห้ามฟ้องซ้ำ แต่อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างกันบ้างเมื่อเทียบกับหลักสากล หรือแตกต่างจากแนวที่ยึดถือกันในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น “คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดนั้น หมายถึงการพิจารณาพิพากษาที่ลงไปในเรื่องของคดี” ในขณะที่มีคำวินิจฉัยอีกส่วนหนึ่ง ชี้ให้เห็นว่า ศาลยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเพราะเหตุว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลนั้น ถือว่าเป็นการที่ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 8745/2561)

อีกคดีหนึ่ง ศาลยกฟ้องในชั้นตรวจคำฟ้อง เพราะฟ้องของโจทก์ขาดองค์ประกอบความผิด มีผลเท่ากับศาลฟังว่าการกระทำของจำเลยตามที่โจทก์ฟ้องนั้นไม่เป็นความผิด ถือได้ว่า ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องแล้ว แม้ว่าจะเป็นกรยกฟ้องในชั้นตรวจคำฟ้องก็ตาม (โปรดเทียบดูคำพิพากษาฎีกาที่ 6770/2546) กรณีเหล่านี้ไม่สามารถฟ้องจำเลยในความผิด อันเดียวกันนั้นได้อีก เพราะต้องห้ามตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (4)

โดยสรุป ตามหลักกฎหมายไทยมีจุดพิจารณาตรงที่ “ศาลได้มีคำวินิจฉัยเสร็จเด็ดขาด” กล่าวคือ ได้มีคำวินิจฉัยลงไปในเรื่องของคดี ในขณะที่ตามแนวของคอมมอนลอว์ มีจุดเริ่มต้นที่อาจจะนับว่า ได้ดำเนินคดีไปครั้งหนึ่งแล้ว “เมื่อสืบพยานปากแรก” หากมีการสืบพยานปากแรกแล้ว ไม่ว่าจะคดีจะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ด้วยเหตุใดก็ตาม หรือมีการพิจารณาคดีเสร็จลงแล้วไม่ว่าศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลย หรือยกฟ้องก็ตาม จะไม่สามารถดำเนินคดีต่อจำเลยได้อีก ซึ่งตีความได้ว่า นอกจากห้ามฟ้องซ้ำแล้วยังห้ามกระทำการอย่างอื่นก่อนการฟ้อง เช่น การสอบสวนซ้ำอีกไม่ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นผลที่แตกต่างกันคือ จุดเริ่มต้นเมื่อ “สืบพยานปากแรก” กับ “ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง” ดังนั้น ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น หลังจากสืบพยานปากแรกแล้ว เป็นจุดเริ่มของโอกาสที่จะนับความคุ้มครองตามหลัก Double Jeopardy ซึ่งจะเห็นว่าโอกาสแห่งความคุ้มครองตามหลักนี้อาจจะกว้างกว่ากรณีที่ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด

³ มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ดังต่อไปนี้

- (1) โดยความตายของผู้กระทำผิด
- (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย
- (3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง
- (5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น
- (6) เมื่อคดีขาดอายุความ
- (7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

บทความทางกฎหมาย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น 3 เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โดยทั่วไป ที่อาจเรียกว่าประเทศส่วนใหญ่ที่ยึดถือหลักนี้ มีความเชื่อว่า หลักที่ห้ามกระทำให้บุคคลทุกข์ทรมานซ้ำสอง หรือ Double Jeopardy นั้น มีจุดเริ่มต้นความคุ้มครองในทางทฤษฎี คือ เมื่อสืบพยานปากแรก แต่สำหรับในกฎหมายของประเทศไทยนับเมื่อได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีนั้นแล้ว นับแต่นั้นจะดำเนินคดีซ้ำกับผู้ที่เป็นจำเลยอีกไม่ได้ เว้นแต่มีข้อยกเว้นว่าเพิ่งค้นพบพยานหลักฐานใหม่ หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาครั้งก่อนเป็นกระบวนการที่ผิดพลาดอย่างสำคัญที่มีผลทางคดี ดังนั้น ความทุกข์ทรมานที่บุคคลได้รับระหว่างสอบสวนนั้น หลักการห้ามการทำให้เกิดความทรมานซ้ำสอง (Double Jeopardy) มิได้คุ้มครอง ดังนั้น ผู้ได้รับความเสียหายจึงต้องใช้วิธีการเยียวยาที่มีอยู่ในกฎหมายแพ่ง คือ การฟ้องตามกฎหมายในเรื่องละเมิดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาว่า หากมีการสอบสวนที่ซ้ำแล้วซ้ำอีก การแจ้งข้อหาแล้วภายหลังแจ้งข้อหาเพิ่มเติมอีกซ้ำแล้วซ้ำเล่า หรือมีการสอบสวนเพิ่มเติมซ้ำแล้วซ้ำอีก ประหนึ่งเป็นการสร้างความทุกข์ทรมานแก่ผู้ถูกกล่าวหาแล้ว อาจใช้หลัก “ผลไม้ของต้นไม้พิษ”⁴ มาปรับใช้ได้ การสอบสวนอาจเสียไปทั้งหมดหรือบางส่วนจะฟ้องคดีได้หรือไม่ อยู่ที่การชั่งน้ำหนักว่ามีการละเมิดต่อสิทธิของบุคคลมากน้อยเพียงใด และขึ้นอยู่กับว่า ในระบบกฎหมายของแต่ละประเทศมีความจริงจังกกับการบังคับใช้หลัก ผลไม้ของต้นไม้พิษหนักแน่นเพียงใด กล่าวโดยรวมคือ หากกรณีใดหลัก Double Jeopardy ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงแล้ว กรณีนั้นสามารถใช้หลัก “ผลไม้ของต้นไม้พิษ” แก้ไขเยียวยาได้อีกทางหนึ่ง

ภายใต้หลัก Double Jeopardy นั้น หากยึดหลักทฤษฎีโดยเคร่งครัดแล้ว จะทำให้เกิดแนวทางอีก 2 ประการ คือ

1. หากเริ่มสืบพยานปากแรกแล้ว ไม่ควรปล่อยให้มีการถอนฟ้อง เพื่อที่จะไปฟ้องใหม่ อันเป็นการเพิ่มข้อหาหรือเปลี่ยนแปลงข้อหา
  2. หากเริ่มสืบพยานปากแรกแล้ว ไม่ควรปล่อยให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องที่มีลักษณะเพิ่มข้อหา เปลี่ยนข้อหา หรือลักษณะอื่นที่มีผลเป็นการเอาเปรียบจำเลย
- (โปรดดูเทียบ ป.วิ.อ. มาตรา 163, 164 ซึ่งจะเห็นว่าคล้าย ๆ นำหลักนี้มาใช้บางส่วน)

⁴ หลักผลไม้ของต้นไม้พิษ หรือที่เรียกว่า หลัก “The fruit of the poisonous tree” เป็นหลักการปฏิเสธพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะปฏิเสธไม่รับพยานหลักฐานนั้นมาใช้ในศาล ผลคือ เสมือนว่าไม่มีหลักฐานนั้นอยู่เลย อนึ่งถ้าเป็นคดีที่รัฐเป็นโจทก์ฟ้อง และถ้าการสอบสวนส่วนใหญ่และพยานหลักฐานส่วนใหญ่ในสำนวนได้มาโดยวิธีการอันมิชอบหรือกระบวนการสอบสวนส่วนใหญ่ทำให้ได้พยานหลักฐานมาโดยมิชอบ อาจทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด ถือว่าเป็นการสอบสวนโดยมิชอบ มีค่าเท่ากับไม่มีการสอบสวนเลย จึงไม่มีอำนาจฟ้องคดี ตัวอย่างเช่น เจ้าพนักงานค้นบ้านบุคคลโดยไม่มีหมายค้น แล้วพบสิ่งของผิดกฎหมาย เป็นต้น หลักนี้เกิดขึ้นครั้งแรก (ตามหลักฐานที่ปรากฏ) ใน ค.ศ. 1920 ได้รับการรับรองเป็นครั้งแรก โดยศาลสหรัฐอเมริกาในคดี US Supreme Court case Silverthorne Lumber Co. v. United States.

บทความทางกฎหมาย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น 3 เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

มีคำถามว่า ทำไมต้องนับที่จุดตรงที่เริ่มสืบพยานปากแรก (วินาทีแรกที่เริ่มสืบ) ทำไมไม่นับหลังจากสืบพยานปากแรกเสร็จสิ้น คำตอบคือ เพราะเหตุว่า การสืบพยานปากแรกโดยฝ่ายโจทก์นั้น เมื่อมีการถามค้านของฝ่ายจำเลยแล้ว อาจทำให้พ้อที่จะเห็นพยานหลักฐาน และความหนักแน่นของพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายได้พอสมควร หากปล่อยให้สืบพยานปากแรกเสร็จแล้ว ค่อยเริ่มนับจุดเริ่มของทฤษฎี Double Jeopardy จำเลยอาจเสียเปรียบเกินไป

5. บทสรุป

หลัก Double Jeopardy ในภาพรวมคือ หลักห้ามลงโทษซ้ำสอง ซึ่งมีจุดที่เริ่มความคุ้มครองแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น บางประเทศ มีจุดเริ่มที่ “เมื่อลูกขุนสาบานตนในศาล” หรือเมื่อมี “การสืบพยานปากแรก” บางประเทศ เริ่มต้นจากจุดที่ “ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด” บางกรณีอาจเริ่มต้นในจุดที่ก่อนหน้านั้น เช่น อาจเกิดในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แล้วมีการยกฟ้องเพราะการกระทำไม่ครบองค์ประกอบความผิด บางครั้งเกิดเมื่อมีการยกฟ้อง เพราะฟ้องของโจทก์ขาดองค์ประกอบความผิด ซึ่งเกิดในชั้นตรวจคำฟ้อง ทำให้หน้าคดีมาฟ้องใหม่ไม่ได้ นับว่ามีความหลากหลายในผลที่ได้จากการใช้หลักนี้ ซึ่งแต่ละคดีล้วนมีเหตุผลในตัวเอง เป็นเหตุผลที่เหมาะสมในแต่ละคดี ๆ ไป การปรับใช้จึงไม่ถ่วงน้ำหนัก อย่างไรก็ตามในส่วนที่ยังขาดความคุ้มครองอยู่ในช่วงการสอบสวนคดีนั้นก็สามารถใช้หลัก “The fruit of the poisonous tree” มาปรับใช้แก่กรณีได้อีก ตามความเหมาะสมในแต่ละคดี เพราะหลักต่าง ๆ ในทางกฎหมายล้วนมาจากทฤษฎีในอุดมคติที่มีความสว่างไสวสุกสกาวไร้มลทิน หากแต่การปฏิบัติ คือ การนำมาใช้นั้น จะมากหรือน้อย ต้องดูความเหมาะสมเป็นกรณีไป

*****